

કુર્આનની સર્વગ્રાહી તફસીર (વિવરણ)

મઆરિફુલ કુર્આન

ગુજરાતી

મૂળ લેખક

હઝરત મવલાના મુફતી મુહમ્મદ શફીઝ્ સા. (રહ.)

અનુવાદક

ઈલ્યાસ ગુલામમુહમ્મદ આદમ સાલેહ પટેલ (ખાનપુરી)

પ્રકાશક

હઝરત મવલાના ઈસ્માઈલ વલી ભૂતા સા. (દા.ખ.)

સ્થાપક તથા મોહતમિમ

જમિઅતુલ ઝનાત ટંકારીઆ
મુ.પો. ટંકારીઆ,
તા. જિ. ભરૂચ (ગુજરાત)

www.maarifulqurangujarati.com

કાનૂની ચેતવણી: ● આ તફસીરનો હેતુ ફી-સબિલિલ્લાહ પ્રચાર પ્રસારનો છે, જેથી કોઈપણ વ્યક્તિએ પ્રસ્તુત વેબસાઈટના કોઈપણ સાહિત્યનો અથવા તેના કોઈપણ ભાગનો ઉપયોગ વેપારી ધોરણે કરવાની અથવા કિતાબ સ્વરૂપે છપાવવાની સખત મનાઈ છે. માત્ર ઓનલાઈન શેરીંગ કોઈપણ પ્રકારના એડીટીંગ સિવાય કરી શકાય છે.

● પ્રકાશક પાસે આ તફસીરના પ્રિન્ટેડ કોપીના સર્વ હક્ક કોપી રાઇટેડ હોવાના કારણે મઆરિફુલ કુર્આન ગુજરાતીમાંથી પ્રકાશક અને અનુવાદકનો પ્રિન્ટેડ કોપીનો પેજ નંબર, ભાગ નંબરનો હવાલો આપી કોઈ ફકરો કે વાક્ય કોઈ કિતાબ અથવા લેખમાં કોઈપણ જાતના એડીટીંગ વિના લખી / છાપી શકાય છે.

● આ બાબતોનું ઉલ્લંઘન કરનાર સામે કાયદેસરની કાનૂની કાર્યવાહી કરવાની સખત ચેતવણી આપવામાં આવે છે.

નોંધ : મઆરિફુલ કુર્આન ગુજરાતીના ૧૧ ભાગોની હાર્ડ પ્રિન્ટેડ કોપી મેળવવા માટે પ્રકાશક હઝરત મવલાના ઈસ્માઈલ ભૂતા સાહબનો સંપર્ક કરવા વિનંતી છે.

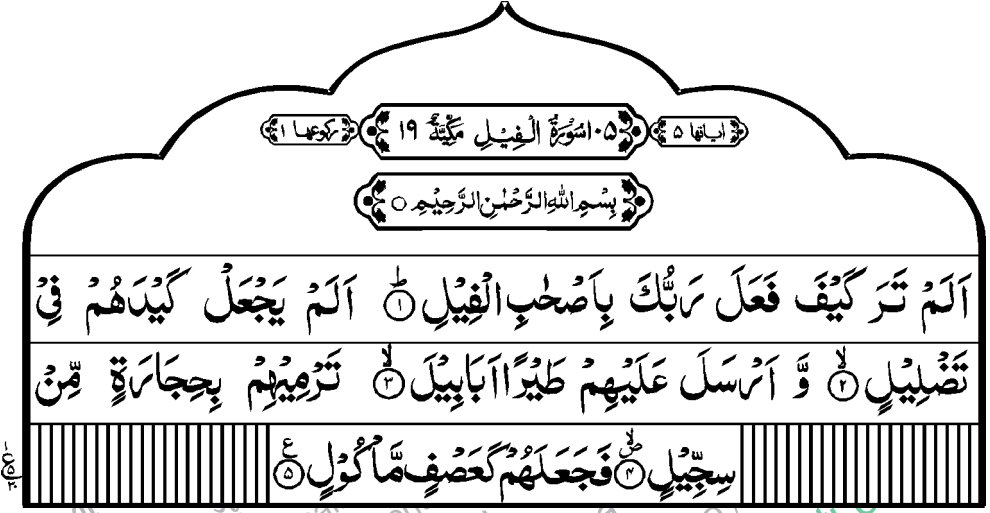
Designed and Typesetting By: Safwan Patel Khanpuri

પ્રકરણ (૧૦૫)

સૂરએ ફીલ

સૂરએ ફીલ મક્કામાં નાઝિલ થઈ, તેની પાંચ આયતો છે.

આયતો : (સૂરએ ફીલ : આયત નં. ૧ થી ૫)

તરજુમો / તફસીર :

અલ્લાહના નામથી શરૂ કરું છું જે ઘણો જ દયાળુ અને કૃપાળુ છે.

શું આપને ખબર નથી કે આપના પરવરદિગારે હાથીવાળાઓ સાથે કેવું વર્તન કર્યું ! (૧) શું તેઓના દાવને (તદન) ખોટો નથી કરી દીધો ? (૨) વળી, તેઓના ઉપર (અબાબીલ) પક્ષીઓનાં ટોળેટોળાં મોકલ્યાં, (૩) જે તે લોકો પર ખંગરની કાંકરીઓ ફેંકતા હતા. (૪) પછી અલ્લાહે તેઓને (પશુઓનાં) ખાધેલા (ઘાસના) ભૂકાની માફક કરી નાખ્યા. (૫)

વિસ્તૃત વિવરણ :

આ સૂરતમાં અસ્હાબે ફીલ (હાથીવાળાઓ)ની ઘટના ટૂંકમાં વર્ણન થઈ છે કે તેમણે બયતુલ્લાહને જમીનદોસ્ત કરવાના ઈરાદાથી હાથીઓનું લશ્કર લઈ મક્કા મુકર્રમહ ઉપર ચઢાઈ કરી હતી. અલ્લાહ તઆલાએ મા'બૂલી પક્ષીઓ

દ્વારા તેમના લશ્કરને આસમાની અઝાબ ઉતારીને નેસ્તો નાબૂદ કરી તેમના ઈરાદાઓને ધૂળમાં મેળવી દીધા.

અસ્હાબે ફીલ (હાથીવાળાઓ)ની ઘટના રસૂલે કરીમ ﷺ ના જન્મના વર્ષે થઈ :

આ ઘટના તે વર્ષે સામે આવી જે વર્ષે હઝરત ખાતિમુલ અંબિયા ﷺ નો જન્મ મક્કા મુકર્મહમાં થયો. અમુક રિવાયતોથી પણ તેનું સમર્થન થાય છે અને આ જ પ્રખ્યાત નિવેદન છે. (ઈબ્ને કષીર) હદીષવેત્તાઓએ આ ઘટનાને રસૂલે કરીમ ﷺ નો એક પ્રકારનો મોઝ્જિઝો ઠરાવ્યો છે પરંતુ કારણ કે મોઝ્જિઝાનો કાયદો એ છે કે તે નબીના નુબુવ્વતના દા'વાની સાથે તેમની ખરાઈ માટે જાહેર કરવામાં આવે છે. નુબુવ્વતના દા'વાથી પહેલાં બલકે નબીના જન્મથી પણ પહેલાં અલ્લાહ તબારક વ તઆલા અમુક સમયે દુનિયામાં એવી ઘટનાઓ અને નિશાનીઓ જાહેર કરે છે જે પ્રાકૃતિક નિયમોથી વિરુદ્ધ હોવાના કારણે મોઝ્જિઝા જેવી હોય છે. આ રીતેની નિશાનીઓને હદીષવેત્તાઓની પરિભાષામાં **ارهاص** (ઈરહાસ) કહેવામાં આવે છે જે વખાણ અને પ્રસંશાના અર્થમાં ઉપયોગ થાય છે અને કોઈ વસ્તુનો પાયો નાંખવાને પણ કહે છે. (કામુષ) અંબિયા (અલૈ.)ના દુનિયામાં આગમનથી પહેલાં અથવા તેમના નુબુવ્વતના દા'વાથી પહેલાં પણ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા એવી નિશાનીઓ જાહેર કરે છે જે મોઝ્જિઝા જેવી હોય છે અને એવી નિશાનીઓ કારણ કે તેમની નુબુવ્વતની સાબિતીની પ્રસ્તાવના અને એક પ્રકારના વખાણ અને પ્રસંશા હોય છે તેથી તેને "ઈરહાસ" કહેવામાં આવે છે. નબીએ કરીમ ﷺ ના આગમન અને જન્મથી પહેલાં પણ આ પ્રકારના અનેક "ઈરહાસ" થયા છે. અસ્હાબે ફીલને આસમાની અઝાબ દ્વારા બયતુલ્લાહ ઉપર આક્રમણ કરવાથી અટકાવી દેવું પણ આ જ ઈરહાસમાંથી છે.

અસ્હાબે ફીલની ઘટના :

હદીષ અને ઈતિહાસના ઈમામ ઈબ્ને કષીરે આ રીતે નકલ કર્યું છે કે યમન ઉપર હિમયરનો કબ્જો અને શાસન હતું, આ લોકો મુશરીક હતા, તેમનો અંતિમ બાદશાહ ઝુનવાસ છે જેણે તે સમયના અહલે હક્ક એટલે કે ઈસાઈઓ ઉપર ખૂબ અત્યાચાર કર્યો. તેણે એક ખૂબ લાંબી પહોળી ખાઈ ખોદાવી તેને

આગથી ભરી દીધી અને જેટલા ઈસાઈઓ મૂર્તિપૂજાના વિરુદ્ધ એક અલ્લાહની ઈબાદત કરનારા હતા તે સૌને તે આગની ખાઈમાં નાંખીને સળગાવી દીધા, જેમની સંખ્યા વીસ હજાર જેટલી હતી. આ જ તે ખાઈની ઘટના છે જેનું વર્ણન અસ્લાબુલ ઉખદૂદના નામથી સૂરએ બુરૂજમાં ઉપસ્થિત છે, તેમાં બે વ્યક્તિ કોઈ રીતે તેની પકડથી નાસી છૂટ્યા અને તેમણે શામ (સિરીયા)ના શાસક પાસે જઈ ફરિયાદ કરી કે ઝુનવાસે નસારાઓ ઉપર આવો ઝુલમ કર્યો છે તમે તેનો બદલો લો. સિરીયાના શાસકે હબસા (ઈથોપિયા)ના રાજાને પત્ર લખ્યો, તે પણ ઈસાઈ હતો અને યમનથી નજીક હતો કે તમે આ જાલિમના અત્યાચારનો બદલો લો. તેણે પોતાનું મોટું લશ્કર બે કમાન્ડર અરબાત અને અબરહાની આગેવાનીમાં યમનના તે બાદશાહના મુકાબલામાં મોકલી દીધું. લશ્કર તેના પ્રદેશ ઉપર તૂટી પડ્યું અને સમગ્ર યમનને હિમયર કોમના કબ્જામાંથી મુક્ત કરાવ્યું. રાજા હિમયર ઝુનવાસ નીકળીને ભાગ્યો અને દરિયામાં ડૂબીને મૃત્યુ પામ્યો. આ રીતે અરબાત અને અબરહા દ્વારા યમન ઉપર હબસાના બાદશાહનો કબ્જો થઈ ગયો. પછી અરબાત અને અબરહામાં પરસ્પર લડાઈ થઈ અને અરબાત કતલ થઈ ગયો અને અબરહા વિજયી બન્યો અને તે જ હબસાના રાજા નજાશી તરફથી યમનના પ્રદેશનો ગવર્નર નક્કી થયો. તેણે યમન ઉપર કબ્જો કર્યા પછી એવો ઈરાદો કર્યો કે યમનમાં એક એવું શાનદાર ચર્ચ બનાવવામાં આવે જેનું દષ્ટાંત આખી દુનિયામાં જોવા ન મળે, તેથી તેનો હેતુ એ હતો કે યમનના અરબ લોકો જેઓ હજજ માટે મક્કા મુકર્મહ જાય છે અને બયતુલ્લાહનો તવાફ કરે છે તે લોકો આ ચર્ચની મહાનતા અને દબદબાથી પ્રભાવિત થઈને કા'બાના બદલે આ જ ચર્ચમાં જવા લાગે. આ વિચારે તેણે ઘણો આલિશાન ચર્ચ એટલો ઊંચો બનાવ્યો કે તેની ઊંચાઈ ઉપર નીચે ઊભેલો વ્યક્તિ નજર નાંખી શકતો ન હતો અને તેને સોના ચાંદી તથા હીરા ઝવેરાતથી શણગાર્યો અને સમગ્ર પ્રદેશમાં એલાન કરાવ્યું કે હવે યમનથી કોઈ વ્યક્તિ કા'બા હજજ માટે જશે નહીં અને આ જ ચર્ચમાં ઈબાદત કરશે.

અરબમાં જો કે મૂર્તિપૂજાનું વર્ચસ્વ થઈ ગયું હતું પરંતુ દીને ઈબ્રાહીમ અને કા'બાની મહાનતા અને મહોબ્બત તેમના દિલોમાં ભારોભાર ભરેલી હતી તેથી અદનાન, કહતાન અને કુરૈશના કબીલાઓમાં સખત ગમ અને ગુસ્સાની લહેર

દોડી ગઈ એટલે સુધી કે તેમનામાંથી કોઈએ રાતના સમયે ચર્યમાં દાખલ થઈને તેમાં ગંદકી નાંખી દીધી અને અમુક રિવાયતોમાં છે કે તેમનામાંથી એક મુસાફર કબીલાએ ચર્ય નજીક પોતાની જરૂરિયાત માટે આગ સળગાવી, તેની આગ તે ચર્યને લાગી ગઈ અને તેને ઘણું નુકસાન પહોંચ્યું.

અબરહાને જ્યારે આ બાબતની જાણ થઈ અને બતાવવામાં આવ્યું કે કોઈ કુરૈશીએ આ કામ કર્યું છે તો તેણે કસમ ખાધી કે હું તેમના કા'બાની ઈંટે ઈંટ પાડી નાંખીશ. અબરહાએ તેની તૈયારી શરૂ કરી અને પોતાના બાદશાહ નજાશીની પરવાનગી માંગી. તેણે પોતાના ખાસ હાથી જેનું નામ મહમૂદ હતું અબરહા માટે મોકલી દીધા કે તેના ઉપર સવાર થઈને કા'બા ઉપર આક્રમણ કરે. અમુક રિવાયતોમાં છે કે આ સૌથી મોટો હાથી હતો જેનું દૃષ્ટાંત દુનિયામાં જોવા મળતું ન હતું અને તેની સાથે બીજા આઠ હાથી પણ આ લશ્કર માટે હબશાના બાદશાહે મોકલી દીધા હતા. હાથીઓની આ સંખ્યા મોકલવાનો હેતુ એ હતો કે બયતુલ્લાહ કા'બાને જમીનદોસ્ત કરવા માટે હાથીઓથી કામ લેવામાં આવે. એવું નક્કી થયું હતું કે બયતુલ્લાહના થાંભલાઓમાં લોઢાની મજબૂત અને લાંબી સાંકળો બાંધીને તે સાંકળોને હાથીઓના ગળામાં બાંધે અને તેને હાંકે તો સમગ્ર બયતુલ્લાહ (મઆઝલ્લાહ) તરત જ જમીનદોસ્ત થઈ જશે.

અરબમાં જ્યારે તેના આક્રમણની ખબર ફેલાઈ તો સમગ્ર અરબ મુકાબલા માટે તૈયાર થઈ ગયું, યમનના અરબોમાંથી એક વ્યક્તિ ઝુનફર નામનો હતો તેણે અરબોની આગેવાની લીધી અને અરબ લોકો તેની આસપાસ એકત્ર થઈને મુકાબલા માટે તૈયાર થઈ ગયા અને અબરહા વિરુદ્ધ યુદ્ધ કર્યું પરંતુ અલ્લાહ તઆલાને તો એ મંજૂર હતું કે અબરહાની હાર અને તેનું અપમાન જાહેર થઈને દુનિયા સામે આવે તેથી અરબ તેના મુકાબલામાં સફળ ન થયા. અબરહાએ તેમને પરાજિત કર્યા અને ઝુનફરને કેદ કરી લીધો અને આગળ રવાના થઈ ગયો. ત્યારબાદ જ્યારે તે કબીલા ખષઅમના સ્થળે પહોંચ્યો તો આ કબીલાના સરદાર નુફ્યૂલ બિન હબીબે સમગ્ર કબીલા સાથે અબરહાનો મુકાબલો કર્યો પરંતુ અબરહાના લશ્કરે તેમને પણ હાર આપી અને નુફ્યૂલ બિન હબીબને પણ કેદ કરી લીધો અને તેની હત્યાનો ઈરાદો કર્યો પરંતુ એવું સમજીને જીવીત રાખ્યો કે તેનાથી આપણે માર્ગોની જાણ મેળવીશું. ત્યારબાદ જ્યારે આ લશ્કર

તાઈફની પાસે પહોંચ્યું તો તાઈફનો નિવાસી કબીલો ષકીફ પાછલા કબીલાઓના યુદ્ધો અને અબરહાની જીતની કહાણીઓ સાંભળી ચૂક્યો હતો, તેમણે પોતાની ખૈર મનાવવાનો ફેસલો કર્યો અને એ કે તાઈફમાં જે આપણે એક મોટું મૂર્તિઘર લાતના નામથી બનાવી રાખ્યું છે તે તેને ન છેડે તો અમે તેનો મુકાબલો કરીશું નહીં, તેમણે અબરહાને મળીને એ પણ નક્કી કરી લીધું કે અમે તમારા માર્ગદર્શન અને મદદ માટે અમારા એક સરદાર અબૂ રિગાલને તમારી સાથે મોકલીએ છીએ. અબરહા એના ઉપર રાજી થઈ ગયો અને અબૂ રિગાલને સાથે લઈને મક્કા મુકર્મહ નજીક મગમસ નામના સ્થળે પહોંચી ગયો જ્યાં મક્કાના કુરૈશના ઊંટો ચરી રહ્યા હતા. અબરહાના લશ્કરે સૌ પ્રથમ તેમના ઉપર હુમલો કરીને તે ઊંટો પકડી લીધા, તેમાં બરસો ઊંટો રસૂલે કરીમ ﷺ ના દાદા કુરૈશના સરદાર અબ્દુલ મુત્તલીબના પણ હતા. અબરહાએ અહીં પહોંચીને પોતાનો એક સંદેશાવાહક હનાતાહ હિમયરીને મક્કા શહેરમાં મોકલ્યો કે તે મક્કા શહેરમાં જઈને કુરૈશના સરદારોને જાણ કરે કે અમે તમારી સાથે યુદ્ધ માટે નથી આવ્યા, અમારો હેતુ કા'બાને પાઠી નાંખવાનો છે, જો તમે તેમાં અડચણ ઊભી ન કરી તો તમને કોઈ નુકસાન પહોંચશે નહીં. હનાતાહ જ્યારે મક્કામાં દાખલ થયો તો સૌએ તેને અબ્દુલ મુત્તલીબનું સરનામું આપ્યું કે તે સૌથી મોટા કુરૈશના સરદાર છે. હનાતાહે અબ્દુલ મુત્તલીબ સાથે વાતચીત કરી અને અબરહાનો સંદેશ મોકલ્યો કે તે કુરૈશના સરદારો પાસે જઈને જાણ કરે કે અમે તમારી સાથે યુદ્ધ માટે નથી આવ્યા, અમારો હેતુ કા'બાને જમીનદોસ્ત કરવાનો છે જો તમે તેમાં અડચણ નાંખશો નહીં તો તમને કોઈ નુકસાન પહોંચશે નહીં. ઈબ્ને ઈસ્હાકની રિવાયત પ્રમાણે અબ્દુલ મુત્તલીબે એવો જવાબ આપ્યો કે અમારો પણ અબરહા સાથે યુદ્ધનો કોઈ ઈરાદો નથી, ન જ અમારી એટલી તાકાત છે કે તેનો મુકાબલો કરી શકીએ અલબત્ત હું એટલું બતાવી આપું છું કે આ અલ્લાહ તઆલાનું ઘર અને તેના ખલીલ (મિત્ર) હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલૈ.)નું બનાવેલું છે તે પોતે તેના રક્ષણનો જવાબદાર છે જો અલ્લાહ તઆલા સાથે યુદ્ધનો ઈરાદો હોય તો તે જે ઈચ્છે કરે પછી જુએ અલ્લાહ તઆલા શું મા'મલો કરે છે. હનાતાહે અબ્દુલ મુત્તલીબને કહ્યું કે તો પછી તમે મારી સાથે ચાલો હું તમને અબરહા સાથે મુલાકાત કરાવું છું. અબરહાએ જ્યારે અબ્દુલ મુત્તલીબને જોયા કે આ તો ઘણા

મોભાદાર વ્યક્તિ છે તો તેમને જોઈને પોતાના તખ્ત ઉપરથી ઊતરીને નીચે બેસી ગયો અને અબ્દુલ મુત્તલીબને પોતાની સાથે બેસાડ્યા અને પોતાના દુભાષિયાને કહ્યું કે અબ્દુલ મુત્તલીબને પૂછો કે તેઓ શા માટે આવ્યા છે ? અબ્દુલ મુત્તલીબે કહ્યું કે મારી જરૂરિયાત તો માત્ર એટલી છે કે મારા ઊંટો જે તમારા લશ્કરે પકડી રાખ્યા છે તેને છોડી દો. અબરહાએ દુભાષિયા દ્વારા અબ્દુલ મુત્તલીબને કહ્યું કે જ્યારે મેં તમને પ્રથમ જોયા તો મારા દિલમાં તમારી ઘણી ઈજાત અને મોટાઈ ઉત્પન્ન થઈ પરંતુ તમારી વાતચીતે તેને બિલકુલ સમાપ્ત કરી દીધી કે તમે મારી પાસે માત્ર પોતાના બરસો ઊંટોની વાત કરી રહ્યા છો જ્યારે કે તમને એ ખબર છે કે હું તમારા કા'બાને કે જે તમારો ધર્મ છે તેને પાડી નાંખવા માટે આવ્યો છું તેના વિશે તમે કોઈ વાતચીત કરી નહીં. અબ્દુલ મુત્તલીબે જવાબ આપ્યો કે ઊંટોનો માલિક તો હું છું, મને તેની ફિકર થઈ અને બયતુલ્લાહનો માલિક હું નથી બલકે તેની માલિક એક મહાન જાત છે અને તે પોતાના ઘરનું રક્ષણ કરવાનું જાણે છે. અબરહાએ કહ્યું કે તમારો ખુદા તેને મારા હાથે બચાવી શકશે નહીં. અબ્દુલ મુત્તલીબે કહ્યું કે પછી તમારે જે કરવું હોય તે કરો અને અમુક રિવાયતોમાં છે કે અબ્દુલ મુત્તલીબની સાથે કુરૈશના અમુક બીજા સરદારો પણ હતા, તેમણે અબરહાની સામે એવી દરખાસ્ત મૂકી કે જો તમે બયતુલ્લાહ ઉપર હાથ ના અજમાવો અને પાછા જાઓ તો અમે સમગ્ર તહામાની એક એક તૃત્યાંશ પાકની આવક તમને ખિરાજ તરીકે અદા કરતા રહીશું પરંતુ અબરહાએ તેને માનવાથી ઈન્કાર કરી દીધો. અબ્દુલ મુત્તલીબના ઊંટ અબરહાએ પાછા આપી દીધા, તેઓ ઊંટ લઈને પાછા આવ્યા તો બયતુલ્લાહના દરવાજાની બારસાખ પકડીને દુઆમાં મશ્ગૂલ થઈ ગયા અને કુરૈશનું એક મોટું ટોળું પણ સાથે હતું, સૌએ દુઆ કરી કે અબરહાના મહાન લશ્કરનો મુકાબલો અમારા સામર્થ્યની વાત નથી, તું જ પોતાના ઘરની સુરક્ષાની વ્યવસ્થા કર. આજિઝી અને કાકલૂદી સાથે દુઆ કર્યા પછી અબ્દુલ મુત્તલીબ મક્કા મુકર્મહના બીજા લોકોને સાથે લઈને અનેક પહાડો ઉપર ફેલાઈ ગયા. તેમને એવો વિશ્વાસ હતો કે તેમના લશ્કર ઉપર અલ્લાહ તઆલાનો અઝાબ આવશે. આ જ યકીનની બીનાએ તેમણે અબરહા પાસે પોતે પોતાના ઊંટોની માંગણી કરી હતી. બયતુલ્લાહ વિશે વાતચીત કરવાનું એટલા માટે પસંદ ન કર્યું કે પોતે તો તેનો મુકાબલો કરવાની તાકાત ન હતી અને બીજી

બાજુ એવું પણ યકીન રાખતા હતા કે અલ્લાહ તઆલા તેમની લાચારી ઉપર રહમ કરી દુશ્મનની શક્તિ અને તેના ઈરાદાઓને ધૂળમાં મેળવી દેશે.

સવાર થઈ તો અબરહાએ બયતુલ્લાહ ઉપર ચઢાઈની તૈયારી કરી અને પોતાના મહમૂદ નામના હાથીને આગળ ચાલવા માટે તૈયાર કર્યો. નુફયૂલ બિન હબીબ જેને માર્ગમાંથી અબરહાએ પકડ્યો હતો તે ત્યારે આગળ વધ્યો અને હાથીનો કાન પકડી કહેવા લાગ્યો કે તું જ્યાંથી આવ્યો છે ત્યાં સહી સલામત પાછો જા, કારણ કે તું અલ્લાહના બલદે અમીન (સુરક્ષિત શહેર)માં છે. આવું કહીને તેનો કાન છોડી દીધો, હાથી આ સાંભળતા જ બેસી ગયો. મહાવતોએ તેને ઉઠાડવા અને ચલાવવા ઈચ્છ્યું પરંતુ તે પોતાની જગ્યાએથી ટસનો મસ ન થયો. તેને મોટા મોટા લોખંડના શૂળોથી મારવામાં આવ્યો, તેની પણ તેણે પરવા ન કરી, તેની સૂંઢમાં લોઢાના હૂક નાંખવામાં આવ્યા તો પણ તે ઊભો ન થયો, તે સમયે લોકોએ તેને યમન તરફ પાછા લઈ જવા ઈચ્છ્યું તો તે તરત ઊભો થઈ ગયો અને સિરીયા તરફ ચલાવવા ઈચ્છ્યું તો ચાલવા લાગ્યો, પછી પૂર્વ તરફ ચલાવવા ઈચ્છ્યું તો ચાલવા લાગ્યો, સૌ તરફ ચલાવ્યા પછી મક્કા મુકર્મહ તરફ ચલાવવા લાગ્યા તો પાછો બેસી ગયો.

અલ્લાહ જલ્લ શા'નુહૂની કુદરતનો આ કરિશ્મો અહીંયાં જાહેર થયો, બીજી બાજુ દરિયા તરફથી અમુક પક્ષીઓના ટોળાંઓ આવતા દેખાયા જેમાંથી દરેકની સાથે ત્રણ કાંકરીઓ ચણા અથવા મસૂર સમાન હતી, એક ચાંચમાં અને બે પંજાઓમાં. વાકદીની એક રિવાયતમાં છે કે આ પક્ષીઓ અજબ પ્રકારના હતા જે આનાથી પહેલાં જોવામાં આવ્યા ન હતા, તેમની કદ કાઠી કબૂતરોથી નાની હતી અને તેમના પંજાઓ લાલ હતા, દરેક પંજામાં એક કાંકરી અને એક ચાંચમાં લઈને આવતા દેખાયા અને તરત જ અબરહાના લશ્કર ઉપર છવાઈ ગયા. આ કાંકરીઓ જે દરેક પાસે હતી તેમણે અબરહાના લશ્કર ઉપર નાંખી, એક એક કાંકરીએ તે કામ કર્યું જે બંદૂકની ગોળી પણ કરી શકતી ન હતી કે જેના ઉપર પડતી તેના શરીરની આરપાર નીકળીને જમીનમાં ઘુસી જતી. આ અજાબ જોઈને બધા જ હાથીઓ નાઠા. માત્ર એક હાથી રહી ગયો હતો જે આ કાંકરીથી હલાક થયો અને લશ્કરના બધા સૈનિકો તે જ સ્થળે હલાક ન થયા બલકે વિવિધ

દિશાઓમાં ભાગ્યા, તે સૌની એવી હાલત થઈ કે અનેક માર્ગોએ મૃત્યુ પામી પામીને પડી ગયા. અબરહાને કારણ કે કઠોર સજા આપવાની હતી તે તાત્કાલિક મર્યો નહીં પરંતુ તેના શરીરમાં એવું ઝેર ફેલાઈ ગયું કે તેનો એક એક સાંધો સડીને પડવા લાગ્યો અને તે એવી જ હાલતમાં યમન પાછો લાવવામાં આવ્યો અને યમનના પાટનગર સના પહોંચીને તેનું સમગ્ર શરીર ટૂકડે ટૂકડા થઈને વહી ગયું અને તે મૃત્યુ પામ્યો. અબરહાના હાથી મહમૂદની સાથે બે મહાવતો પણ અહીંયાં મક્કા મુકર્રમહમાં રહી ગયા પરંતુ તેઓ એ પ્રકારે આંધળા અને અપંગ થઈ ગયા હતા કે મહમૂદ બિન ઈસ્હાકે હઝરત આયશા (રદિ.)થી રિવાયત કરી છે કે તેમણે કહ્યું કે મેં તે બંનેને એવી હાલતમાં જોયા છે કે તેઓ આંધળા અને અપંગ હતા અને હઝરત આયશા સિદ્દીકા (રદિ.)ની બહેન અસ્મા (રદિ.) કહે છે કે મેં તે બંને અપંગ અને આંધળાઓને ભીખ માંગતા જોયા છે. અસ્હાબે ફીલની આ ઘટના વિશે આ સૂરતમાં રસૂલે કરીમ ﷺને સંબોધન કરીને કહ્યું છે.

كُلُّكُمْ لِيَوْمٍ تَرَوْنَ الْمَوْتَ أَمْ تَرَأَيْتُمْ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ શું તમે જોયું નથી? જ્યારે કે આ ઘટના આપ ﷺના મુબારક જન્મથી અમુક દિવસ પહેલાંની છે. આપ ﷺના જોવાનો અત્રે કોઈ જાહેર મોકો ન હતો પરંતુ જે ઘટના ચોક્કસ એવી હોય કે સામાન્ય રીતે તેનો સાક્ષાત્કાર કરવામાં આવ્યો હોય અને તેનું જ્ઞાન પણ તેને જોયા જેવું જ ઓળખવામાં આવતું હોય કે જાણે તેને આંખોથી જોયેલી ઘટના છે અને એક હદ સુધી જોવું પણ સાબિત છે જેમકે ઉપર પસાર થઈ ચૂક્યું કે હઝરત આયશા સિદ્દીકા (રદિ.) અને અસ્મા (રદિ.)એ હાથીવાળાઓને આંધળા અને અપંગ ભીખ માંગતા જોયા છે.

طَيْرًا أَبَائِيلَ માં શબ્દ أَبَائِيل (અબાબીલ) એ બહુવચનનો શબ્દ છે પરંતુ તેનું કોઈ એકવચન નથી. તેનાથી ભાવાર્થ આ પક્ષીઓના ટોળાંનો છે, કોઈ ખાસ પક્ષીનું નામ નથી. ઉર્દુ ભાષામાં જે એક ખાસ પ્રકારના પક્ષીને અબાબીલ કહેવામાં આવે છે તે અત્રે ભાવાર્થ તરીકે નથી જેમકે ઉપર એક રિવાયતમાં પસાર થઈ ચૂક્યું છે કે આ પક્ષીઓ કબૂતરથી થોડા નાના હતા અને કોઈ એવી પ્રજાતિના હતા કે જે પ્રથમ ક્યારેય જોવા મળ્યા ન હતા.

(સઈદ બિન જુબૈર દ્વારા કુર્તુબી)

بِحَجَارَةٍ مِّنْ سِجِّيلٍ માં શબ્દ سِجِّيل જેનો અર્થ છે એવી કાંકરીઓ જે ભીની માટીને આગમાં પકાવવાથી બને છે. તેમાં ઈશારો એ તરફ છે કે આ કાંકરીઓ પણ પોતે કોઈ શક્તિ ધરાવતી ન હતી, મા'મૂલી ગારા અને આગથી બનેલ હતી પરંતુ અલ્લાહ સુખ્હાનહુ વ તઆલાની કુદરતે તેમની પાસેથી બંદૂકની ગોળીઓ કરતાં વધારે કામ લીધું.

لَمُوسَىٰ جَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ માં શબ્દ عَصْف ભૂસાને કહે છે. પ્રથમ તો પોતે ભૂસું જ વિખરાયેલા તણખલા હોય છે પછી જ્યારે તેને કોઈ પ્રાણીએ ચાવી નાંખ્યું હોય તો તે તણખલા પણ પોતાની સ્થિતિ ઉપર નથી રહેતા. અબરહાના લશ્કર ઉપર આ કાંકરીઓ પડી તો તેની આ જ ભૂસા જેવી હાલત થઈ.

અસ્હાબે ફીલની આ આશ્ચર્યજનક ઘટનાએ સમગ્ર અરબના દિલોમાં કુરૈશનું સન્માન વધારી દીધું અને બધા માનવા લાગ્યા કે આ લોકો અલ્લાહવાળા છે અને તેમના તરફથી પોતે અલ્લાહ જલ્લ શા'નુહૂએ તેમના દુશ્મનોનો નાશ કરી નાંખ્યો. (કુર્તુબી) આ જ સન્માનની એવી અસર હતી કે મક્કાના કુરૈશ વિવિધ દેશોની મુસાફરી વેપારના હેતુથી કરતા હતા અને માર્ગમાં તેમને કોઈ નુકસાન પહોંચાડતું ન હતું જ્યારે કે તે સમયે બીજાઓ માટે કોઈ મુસાફરી આવા ભયથી ખાલી ન હતી. કુરૈશની આ જ મુસાફરીઓનું વર્ણન આગલી સૂરત સૂરએ કુરૈશમાં કરીને તેમને આ નેઅમતનો આભાર માનવા તરફ આમંત્રણ આપવામાં આવ્યું છે.

تَمَّتْ سُورَةُ الْفِيلِ بِحَمْدِ اللَّهِ تَعَالَى

અલ્હમ્દુલિલ્લાહ ! સૂરએ ફીલ પૂર્ણ થઈ.

□□□□□□□□□□

તારીખ : ૦૪ માર્ચ ૨૦૧૫ મુતાબિક ૧૨ જમાદિઊલ અવ્વલ ૧૪૩૬ હિજરી
ગુજરાતી અનુવાદક : ઈલ્યાસ પટેલ ખાનપુરી